

Mycket kort skulle man kunna säga att en sekulariserad världsbild blir normativ för teologin på ett sätt som man känner igen också från tidigare uppsalateologi och den samtida analytiska filosofin. Självklart kan detta vara ett perspektiv värt att förfäktas, men vad som hade gjort boken ännu intressantare vore om också ett mer självkritiskt perspektiv hade fått samsas med de kritiska och konstruktiva ambitionerna. Nu tenderar andra, mer postsekulära perspektiv, att — mot Ekstrands och Martinsons uttalade intentioner — i bästa fall förpassas till det irrelevanta. Frågan är om författarnas hållning är så «radikal» (ett positivt laddat ord i boken) som de själva menar. Kunde man inte tänka sig att det vore en mer radikal hållning att ifrågasätta den samtida nominalistiska, sekularistiska och ofta även nihilistiska vetenskapliga hållningen? Teologin skulle då inte bara utmana «religiösa människor till att tänka vidare», som det står på s. 5, utan även ickeregelgilla.

Tro och tvivel skulle kunna vara användbar som kursbok. Det som gör att jag tvekar en smula är att boken förutsätter en hel del kunskaper om och i den teologiska tradition och om den kristna kyrka som den tar spjärn emot. För att kunna tillgodogöra sig vad som är problemen med t.ex. en traditionell kristologi antar jag att en student först måste få någon insikt i vad som är poängen med den. Användbarheten har alltså mycket att göra med på vilket sätt den används och den möda läraren lägger ned för att visa på bokens sammanhang.

Den mer erfarne teologen lockas emellertid att invända på nästan varje sida — särskilt om man inte delar Ekstrand och Martinsons teologiska hållning utan lutar mer åt antingen en kerygmatiske eller en postsekulär teologi. Men det bokför jag på kontot för bokens styrka snarare än dess svaghet — det är synnerligen uppfriskande med ett så tydligt ställningstagande i ett så resonerande tonfall.

Ola Sigurdson

Veli-Matti Kärkkäinen: *An Introduction to Ecclesiology. Ecumenical, Historical & Global Perspectives*. 238 sid. Inter-Varsity Press, Downers Grove 2002.

Även om det gångna århundradet beskrevs som ett ekklesiologins århundrade, var det mest katolska eller anglikanska teologer som sysslade med ämnet; «den nya kyrkosynen» i svensk tappning är kanske mer än något annat ett ekumeniskt fenomen. Bland reformert influerade och evangelikala teologer har kyrkosynsfrågor för det mesta varit sekundära.

Nu håller det på att förändras. Kanske är det ett tecken på att teologin blir mer fenomenologiskt inrik-

tad, men fr.a. är det nog tecken på att ekumeniska frågor blir alltmer närgångna och på tendensen att församlingen alltmer kommer i fokus — det har kallats «kongregationalisering». En signal om det nya klimatet är den ekklesiologiska översikt av Veli-Matti Kärkkäinen som här anmäls. Kärkkäinen har sin bakgrund i Full Gospel Church i Finland och Thailand, är professor i systematisk teologi vid Fuller Theological Seminary (och docent i ekumenik i Helsingfors), och är mycket produktiv inom områden som evangelikala teologer sällan beträder. När han nu skriver om ekklesiologiska frågor kan han visa vilka överväganden som ligger bakom de kyrko- och församlingsformer där genomsnittsekklesiologen bara ser formlöshet.

Boken är inte en ekklesiologi, utan en översikt över ekklesiologier. Han har inget tematiskt grepp, utom möjligen ett avslöjande intresse för pneumatologi, som ju måste anses vara legitimt i branschen. Boken är uppbyggd närmast som en handbok i tre delar. Först behandlas ekklesiologiska kyrkotraditioner, sedan ett antal nutida ledande ekklesiologer och slutligen ett antal kontextuella ekklesiologier.

I den första delen försöker han hitta nyckelbegrepp som kan karaktärisera resp. tradition. Han tänker sig då att varje klassisk tradition har utformat sin ekklesiologi med utgångspunkt i «its overall theological program», och att frikyrkor och nya rörelser får en kyrkosyn som kan extrapoleras på liknande sätt. Jag är något tveksam till båda förfarandena. De klassiska traditionerna (ortodox, katolsk, luthersk, anglikansk/reformert) är inte entydiga, och jag tror dessutom att kyrkolivet, spiritualiteten, ofta är kärnan i det teologiska programmet, inte ett utflöde ifrån detta. Lockelsen är dessutom att på ett orättvist sätt överdriva skillnaderna.

Två exempel: Romersk-katolsk ekklesiologi kan inte entydigt beskrivas med termen «Guds folk»: efter millennieskiftet blir det allt tydligare att det sakramentala Kristusmysteriet spelar en minst lika stor roll — och gjorde det redan i Andra vatikankonciliet. Katolicitetsbegreppet får egentligen ingen genomlysning i hans framställning. Luthersk ekklesiologi karaktäriserar Kärkkäinen utifrån *simul iustus et peccator*, men det blir genast problematiskt: han tar sin utgångspunkt i kyrkan som *communio* och de heligas gemenskap. Trots att författaren är från Norden uppmärksammar han inte alls begreppen folkkyrka och nationalkyrka — i internationell ekklesiologi hör dessa teman till den historiska avdelningen.

Det är intressant att bland de ekklesiologiska traditionerna finns «den ekumeniska rörelsens ekklesiologier», och det är fr.a. dem i WCC som han då behandlar. Det är inte oproblemiskt att ekumenicitet som sådan riskerar att bli en konfession bredvid de andra. Samtidigt är det ju också så att de olika enhets-

begrepp som man prövar i det ekumeniska arbetet är bland de viktigaste ecklesiologiska redskapen idag. Kanske kunde en analys av dessa kunnat bli en användbar slagruta i framställningen av de olika konfessionerna.

De samtida ecklesiologiska författare Kärkkäinen behandlar — också dessa med hjälp av aningen förenklade begrepp — är Zizioulas, Küng, Pannenberg, Moltmann, Volf, McClendon och Newbigin. Urvalet går ju alltid att diskutera: det finns ingen representativ romersk katolik, Newbigin hör väl till en gången generation och ett par av dem är kanske ecklesiologer mer med vänster hand. Men det är synd att klaga: Kärkkäinen redovisar en bred beläsenhet och i en handbok som den han vill göra måste man vara mer entydig än verkligheten.

Att kontextuella ecklesiologier fått en egen avdelning i boken beror nog på att de är rörelser som inte har någon akademisk företrädare eller inte har blivit akademiskt analyserade på samma sätt som de som behandlas i de två första avdelningarna. Här behandlar han basgemenskaper, non-church movement, feminism, afrikanska oberoende kyrkor, den karismatiska förnyelsen, den «världsliga» kyrkan och postkristendomens kyrkoformer.

Kärkkäinen är brett orienterad, men framställningen är mycket refererande. I de två sistnämnda fallen presenteras bara var sitt exempel på en enstaka författare som driver tanken på en världslig resp. postkristen kyrka. Här handlar det om ecklesiologiska frågeställningar som väckts av diskussionen kring postmodernismen, och det är spännande. Man kan ju nämligen förstå denna just som ett teologiskt och spiritualitetsmässigt program i sig, med omedelbara ecklesiologiska implikationer. Den «världsliga kyrkan» representeras av Vincent Donovans böcker, där globalisering och religionsdialog spelar en stor roll — detta kunde ju mycket väl ha presenterats som ett spännande sätt att tänka just katolicitet. Postkristen ecklesiologi (vilket här betyder kyrkosyn för den postkristna eran) representeras av Barry Harvey, som förefaller ha ett program inspirerat av Stanley Hauerwas (en teolog som Kärkkäinen egendomligt nog inte behandlar) och detta skulle också mycket väl kunnat vara en slagruta i hela framställningen.

Utförliga namn- och ämnesregister gör att boken också är användbar som en enkel uppslagsbok bredvid de ekumeniska handböckerna. För den som vill ha en snabb överblick över aktuella ecklesiologiska frågeställningar är boken nog en av de bredaste som finns tillgänglig. Men, som jag antytt, läsaren måste veta att kartan är en förenkling av verkligheten, och det är verkligheten som gäller.

Peter Bexell

Bent Flemming Nielsen: *Genopførelser – Ritual, kommunikation og kirke*. 222 sid. Forlaget Anis, København 2004.

Kring sekelskiftet nittonhundra tar den moderna ritteoribildningen fart på allvar. År 1909 utkommer Arnold van Genneps klassiska verk *Les rites de passage: étude systématique des rites*. Hans ritteorier skulle under 1900-talet följas av en rad ritteorier med förklaringsmodeller av såväl antropologisk, sociologisk, filosofisk som samhällsvetenskaplig art. Här möter vi namn som Victor Turner, Roy A Rappaport, Frits Staal, Caroline Humphrey, James Laidlaw, Gunter Gebauer och Christopher Wulf, vilkas teorier alla behandlas av Bent Flemming Nielsen. I *Genopførelser* ger författaren på ett förtjänstfullt sätt en översiktlig introduktion, varför den bör kunna fungera som kursbok för akademiska studier om riter och ritteorier.

Förutom översikten undersöker författaren samspelet mellan ritualisering och den kyrkliga och religiösa verkligheten samt ger en reflektion över hur detta samspel kan tänkas fungera i en senmodern tid. Viktiga frågor, som vad det betyder för kyrklig praxis att arbeta med nedärva ritualer, skapade under andra historiska förutsättningar, vilka möjligheter som kan tänkas finnas för kommunikation när dessa ritualer används, hur samspelet mellan ritual och kommunikation ser ut samt förhållandet mellan den nerskrivna riten och den praktiserade riten, diskuteras. Författarens syfte är att försöka nå fram till en gångbar beskrivning av ritualer och ritualisering som är användbar för det praktiskt-teologiska arbetet med gudstjänst och predikan. För att hitta fram till en sådan gångbar beskrivning kopplar författaren samman ritteorier med kommunikationsteorier där ordet *Genopførelser* blir viktigt. Det är alltså förhållandet mellan den ritualiserade kyrkliga handlingen eller gudstjänsten och predikan som kommunikationsform som är syftet med framställningen. För att komma dit, vid bokens slut, börjar en lång vandring, i första kapitlet med en genomgång av de moderna ritteorierna ställda i relation till kyrkans rituella praxis. I andra kapitlet står kommunikationsteorierna i fokus när författaren diskuterar det predikade ordets förhållande till det rituella ordet. En viktig diskussion som handlar om människans möjlighet till reception och inte minst om samspelet mellan ett ord som man som åhörare endast hör (predikan) och ett ord som man som åhörare är med om att göra, kanske t.o.m. konkret gestaltar med sin kropp, sin röst osv. (riten/liturgin). Här öppnar författaren för ett spännande, viktig och obearbetat forskningsfält som vi homiletikforskare borde undersöka närmare. Vad betyder predikantens och åhörarnas rituella erfarenheter för predikan? För predikans innehåll?